

MEHMED MUJEZINović

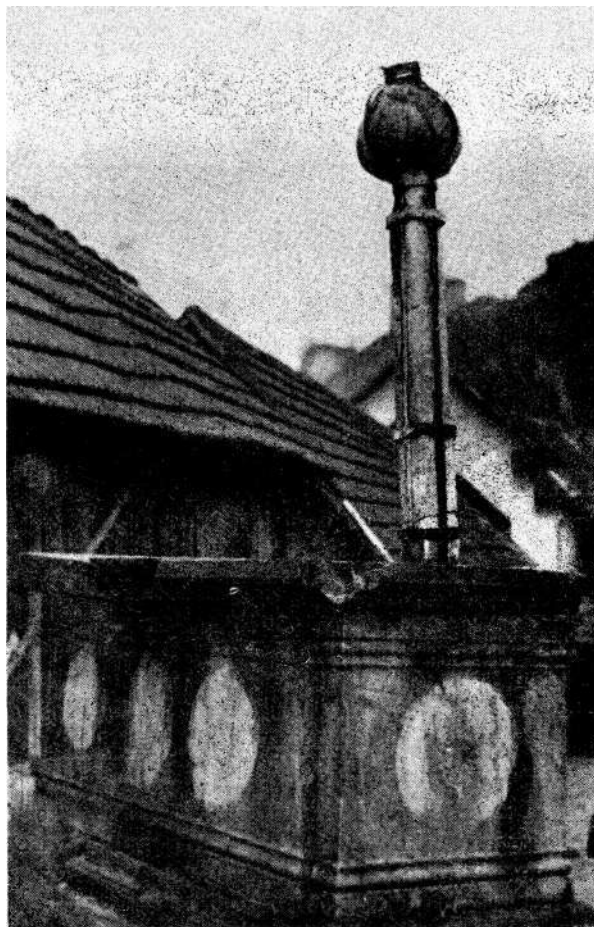
KONZERVACIJA NADGROBNOG SPOMENIKA FERHADA, SINA SKENDEROVA U TEŠNJU

U Bosni postoje četiri džamije pod kupolama koje se prema imenima njihovih osnivača nazivaju Ferhadije, i to u: Banjoj Luci, Sarajevu, Tešnju i Žepču. Dok je ličnost Ferhad-bega Sokolovića, koji je podigao banjalučku Ferhadiju, dobro poznata, dotle se za osnivače ostalih triju Ferhadija malo što znalo. O tom pitanju je dosada pisalo više autora¹ i tek je nedavno riješeno konačno i pitanje osnivača sarajevske Ferhadije; utvrđeno je da je nju sagradio bosanski namjesnik Ferhad-beg Vuković-Desisalić.² Većina autora su ranije za rješenje pitanja ko su osnivači sarajevske, tešnjaške i žepačke Ferhadije uzimali kao jedino uporište nadgrobni spomenik Ferhada, sina Skenderova u Tešnju.

Ranije je, nepoznate godine, taj nadgrobni spomenik prepuknuo na tri mjesta, pa je zbog toga, također nepoznatog datuma, spomenik stegnut željeznim obručima (Vidi sl. 1). Ova željezna konstrukcija usljed atmosferilija rđla i time oštećuje natpis na nišanu, a osim toga uveliko kvari estetski izgled spomenika. Zemaljski zavod za zaštitu spomenika kulture NR BiH izvršio je 1958 godine opravku Ferhadovog nišana.

Ferhadov nadgrobni spomenik situiran je u dvorištu Ferhadije (Čaršijske) džamije u Tešnju. Spomenik sa sarkofagom počiva na jednom prostranom popločanom platou (4,50 X 3,50 m). Sarkofag je izrađen od velikih i precizno klesanih kamenih ploča i ima ove dimenzije: dužina 1,90 m, širina 80 cm i visina 1,20 m. Sa sve četiri strane sarkofaga uklesani su u kružnicama ornamenta koji predstavljaju rozete, Salomonov pečat

i ispresijecane krugove (Vidi sl. 2). Ovi ornamenta raspoređeni su na užim stranama sarkofaga tako, da se čelo glave i nogu pokojnika nalazi po jedan, a sa uzdužnih strana sarkofaga po dva ornamenta, Nad sarkofagom sačuvan je jedino uzglavni nišan od skopljanskog kristala kamena sa velikim turbanom u gužve i prevojem preko turbana. Nišan ima osnovicu 13 X 13 cm, a visok je 1,50 m.

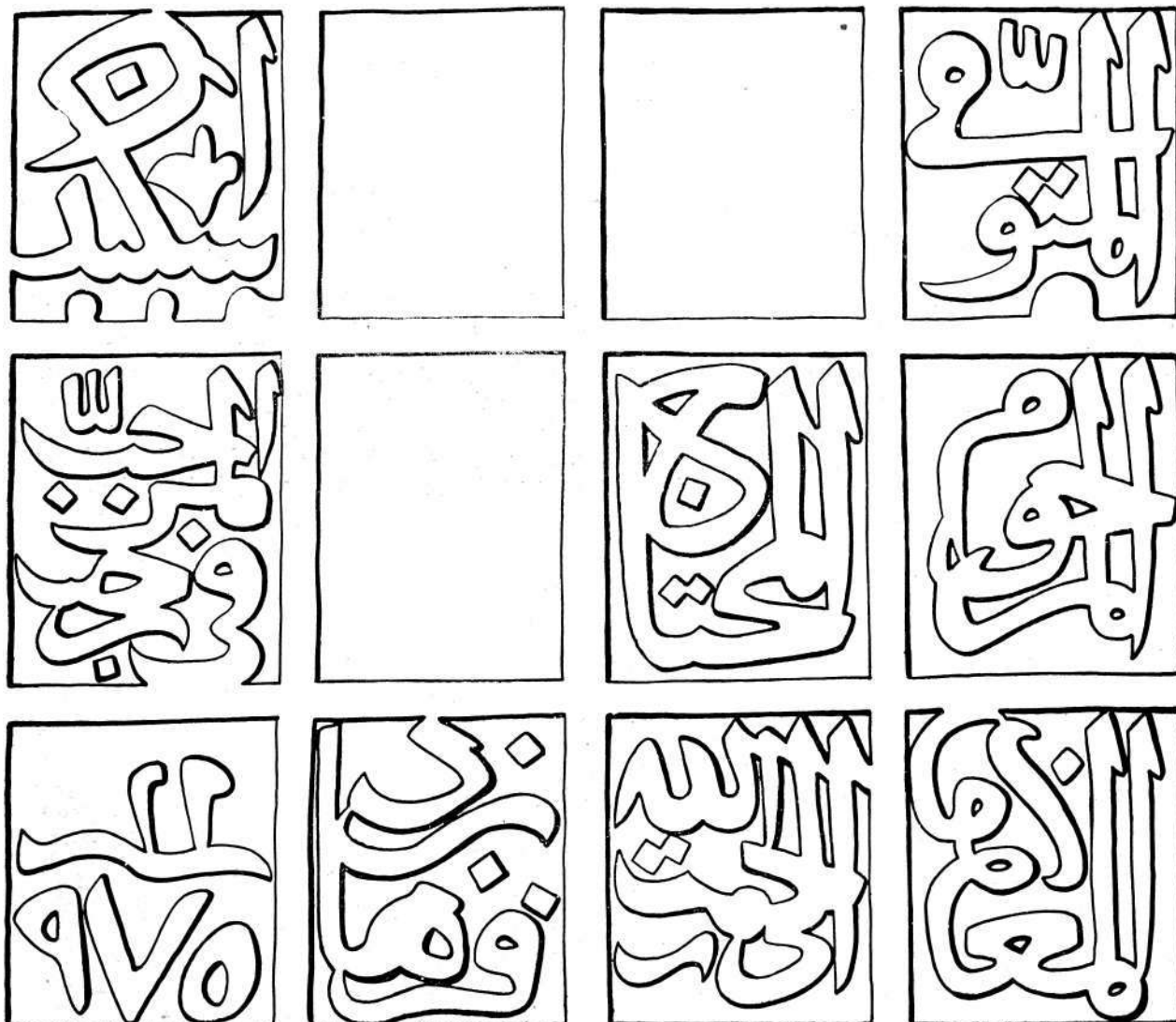
Nadgrobni spomenik Ferhada.

¹ A. Knežević, Carsko-turski namjesnici, str. 27; S. Bašagić, Znameniti Hrvati Bošnjaci i Hercegovci u turskoj carevini, str. 19; Hamdija Kreševljaković, Žepče, str. 6; Đoko Mazalić, Nekoliko starih slika, GZM 1942, str. 218; Dr. Hazim Šabanović, Bosanski namjesnik Ferhad-beg Vuković-Desisalić Zbornik Filozofskog fakulteta, knjiga IV-1, Beograd 1957.

² Đ. Mazalić, Nekoliko starih slika, GZM 1942 i Dr. H. Šabanović, Bosanski namjesnik Ferhad-beg Vuković-Desisalić, Zbornik Filozofskog fakulteta, knjiga IV-1.

Na Ferhadovom nišanu uklesan je dosta krupnim nesh pismom natpis na arapskom jeziku i smješten u dvanaest četvornih polja sa sve četiri

strane nišana. Veličina pojedinog polja iznosi 11 X 13 cm. Natpis sve do danas nije objavljen, a njegov tekst, prema našem čitanju, glasi:

što u prevodu znači:

»Umrli i pokojni... (oštećeno) kojemu je potrebna, božja milost... (oštećeno) Ferhad, sin Skenderov, umro 29 časnog mjeseca redžeba godine 975« (= 1. I. — 30. I. 1568).

Tekst natpisa je, kao što vidimo i na faksimilu, oštećen, tako da se on na tri polja više uopće ne razabire. Međutim, upoređujući ovaj natpis sa tekstualno sličnim natpisima XVI vijeka možemo djelomično odgonetnuti šta je u tim poljima bilo napisano. Tako je u prvom oštećenom polju iza riječi magfur mogla stajati riječ

»Eš-šehid« što bi imalo značiti da je ovaj Ferhad poginuo.³ U sljedećem oštećenom polju svakako je stajala riječ »teala« (Uzvišeni) kao atribut riječi »Allah«. U trećem praznom polju trebalo bi da bude označeno zanimanje odnosno položaj koji je Ferhad zauzimao. Zaista je velika šteta što je upravo ovaj dio natpisa oštećen. Važno je napomenuti da uz ime Ferhadovo, kao ni

³ Turski natpisi XVI vijeka iz nekoliko mjesta Bosne i Hercegovine, Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom, Sv. III-IV, str. 455, Sarajevo 1953,

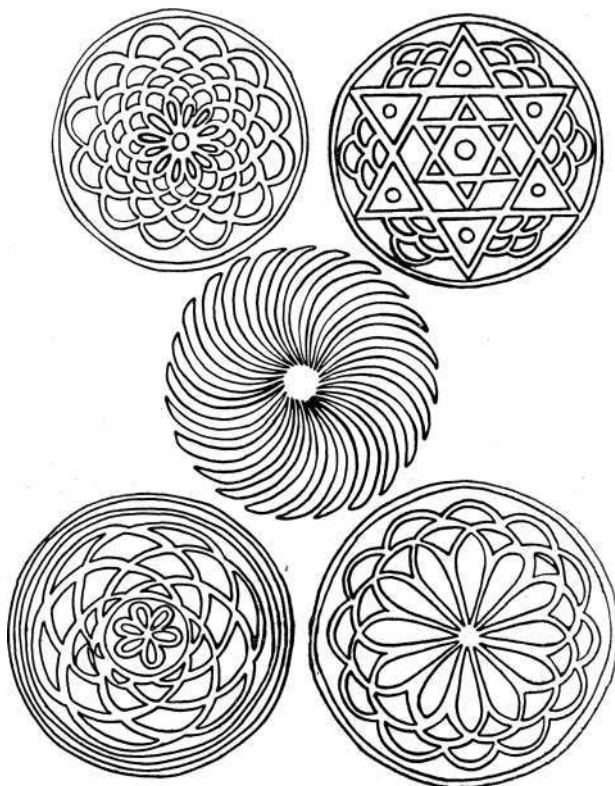
uz ime njegova oca Skendera, nisu stavljene nikakve titule: paša, emir, beg ili sl.

Na osnovu toga što se u spomenutom natpisu kaže da je taj Ferhad bio sin Skenderov mogla bi biti tačna Bašagićeva tvrdnja da je to sin Skender-bega Ulamapašića. Ujedno bi time donekle bilo riješeno pitanje nastanka tešanjske Ferhadije i njenog osnivača.

*

Na početku je istaknuto da je Ferhadov nadgrobni spomenik prepuknuo na tri mjesta, zbog čega je stegnut željeznim obručima i oprugama. Kada i kako je došlo do preloma ovog nišana, nije nam poznato. Postavljena željezna konstrukcija prekrivala je i sam natpis, pa je, da bi se natpis pročitao bilo potrebno prethodno skinuti željezne okove.

Konzervacija Ferhadovog nišana izvedena je na sljedeći način: Otstranjeni su, prvo, željezni obručevi i opruge. Kroz sredinu nišana izbušene su udubine od 8 cm, s promjerom 2 cm. U ove udubine stavljeni su željezni klinovi, nešto malo tanji od isklesanih udubina. Potom su klinovi vezani za kamen rastopljenim olovom. Tako je postupljeno sa prelomima na dva mjesta, tj. na onom neposredno ispod turbana i onom na sredini nišana. Međutim, na trećem prepuklom dijelu, 10 cm iznad pokrova sarkofaga, nije izvršeno spajanje na spomenuti način, nego je ovaj dio nišana uklonjen da bi se na taj način postigla veća stabilnost njegova, pa je, prema tome nišan sada kraći za 10 cm. Do uklanjanja spomenutog dijela nišana došlo je zato što se pretpostavljalo da je ovaj nišan i prelomljen usljed toga što je on dosta tanak a na njemu je velik turban. Prepukli dijelovi nišana su potom spojeni cementnim malterom, a površina nišana na konzerviranim dijelovima prevučena je brašnom od istog kamena od kojeg je spomenik klesan, tj. od skopljanskog kristala.

Ornamenti na sarkofagu Ferhada.

Potrebno je istaknuti da je razmotreno više mogućnosti i načina za opravku ovog spomenika, ali je odabrana konzervacija sa olovom zato što su takav način u sličnim slučajevima upotrebljavali stari majstori i u tome su potpuno uspijevali, kako to vidimo po njihovim do danas očuvanim radovima.

Opravku spomenika izveo je majstor klesar Smajo Krdžalić iz Tešnja.

CONSERVATION BU MONUMENT FUNERAIRE DE FERHAD, FILS DE SKENDER, A TESANJ

Dans la cour de la mosquée de Fehad, à Tesanj, se trouve un monument funéraire portant une inscription datée de 1568, qui indique ce tombeau est celui de Ferhad, fils de Skender. Ce monument a été, à une date inconnue, brisé en trois parties et ensuite consolidé à l'aide de cercles de fer qui endommagent l'inscription et nuisent de plus à l'aspect esthétique du monument. Jusqu'à présent plusieurs auteurs se sont servis de cette inscription dans le but de résoudre le problème des fondateurs des trois mosquées de Bosnie datant du XVIe siècle portant le nom de Ferhadija et qui se trouvent à Sarajevo, à Tesanj et à Zepce.

L'Institut provincial pour la protection des monuments culturels de la République populaire de Bosnie-Herzégovine a procédé en 1958 à la restauration de ce monument. La construction métallique a été retirée et les parties fendues de la stèle (nisan) ont été consolidées par des tenons de métal et du plomb fondu. L'auteur de l'article décrit cette restauration et donne la traduction de l'inscription, jamais publiée jusqu'à aujourd'hui.

THE CONSERVATION OF FERHAD'S TOMBSTONE, SKENDER'S SON AT TESANJ

In the yard of Ferhadia Mosque at Tesanj there is a tombstone with the inscription from 1568 which denotes the tomb of Ferhad, Skender's son.

A long time ago the tombstone was broken in three pieces. After that it was joined with the iron rings which damaged the inscription and marred the aesthetic view of it. Many authors considered this inscription as a basis for resolving the important question: who had founded three mosques in Bosnia of XVI century which had the same name Ferhadia in Sarajevo, Tesanj and Zepce.

In 1958 the National Institute for protecting of the cultural monuments in Bosnia and Herzegovina repaired this tombstone. The iron construction was taken off. The broken parts of it were joined with the iron nails melted lead. The author of this article writes about this reparation and interprets the inscription. It is the first translation published in our country.